سنڌي جي سِڪ

رام ماءُ رومال سان ڳچيءَ تان پگهر اگهندي جو هال ۾ گهڙي ته ڏٺائين ميڙ مڙي ويٺي آهي ڪيس ڏسڻ لاءِ. کلي چيائين، ”يلا ڪشن ماءُ! توکي ڇا ٿيو“ پاڻ نه آئينءَ مونکي ايئر پورٽ تي وٺڻ، ويچارن پوٽن کي موڪليئه، جي تختيءَ تي منهنجو نالو لکي کنيو بيٺا هئا. ملئي پر تون اتي نه سهين! ڀاڪر نه پايانءِ. ڪيترن سالن کانپوءِ ٿي گڏجينم.“

ڪشن ماءُ سوفا تي ويٺي رهي. گوڏن ڏي اشارو ڪري چيائين، ”سور اٿم ڏاڍو.“ تڏهن رام ماءُ سندس پير ۾ وينل ٻار کي اٿاري اڳيان ويهي ڀاڪر پائي ٻئي ٻٽيون چميون ڏنيس. هاڻي ڪشن ماءُ جون نهر، رام ماءُ کي پيري پوڻ لاءِ لائين لڳائي بيٺيون هيون.

رام ماءُ جو سامان هو چيڪلن وارين ٻيگن ۾. ڪشن ماءُ جي اشاري سان پوٽن ٻئي ٻيگون وجي هڪ روم ۾ رکيون.

نوڪرياڻي هڪ شيشي جي ميز کي چيڪلن تي هلائيندي پاپڙ پاڻي، ٻسڪيٽ ۽ چانهه رکي ويئي.

رام ماءُ چيو، ”ڪئي اما چانهه ڇا ڪنديس؟“ پاپڙ ٽڪڙي وات ۾ وجهي چيائين: ”مونکي ڪو ٿڌو ٻڌو پيار. گرمي ڪا آهي تنهنجي ٻامبئي ۾.“ ڪشن ماءُ ننهن کي چيو، ”ايئر ڪنڊيشن ذرا تکو ڪر.“ پوءِ ويٺي وري رام ماءُ کان اسپين جون ڳالهيون پڇڻ. رام ماءُ چيو، ”مان ته سچي سرڳ ۾ ويٺي آهيان. پهرين تون ڳالهه ڪرينم، ڪيئن آمريڪا مان موٽي آئينءَ؟“

”اما! ويئي ته ٻارهين مهني لاءِ هئس، پر...“ ڪشن ماءُ ٽنگن تي مڪڙون هڻندي چيو، ”مئو هڪڙو ته سيءُ ٻيو ٻولي انگريزي جا ڪانه ڄاڻان، سو ڏينهن جا ڏينهن گونگي ٿيو ويٺي هوندي هئس. ٿورو ٿورو پوٽا پوٽيون ڪڏهن سيکاريندا هئم پر مارين کي راند جيڀاهه، ٽي وي ڏسڻ جيڀاهه.“

” رام رام رام... حق تي پڇي آئينءَ؟ گونگو ٿي ڪيئن ويهو؟ سوئي ٻڌاپي

۾ !مان تہ مارين پوٽن پوٽين جي چانگ ونيو ويني هوندي آهيان. مارين کي نائر ڏيان تہ ويهي سنان ڪرايون، ڪپڙا پايون، وري جپ صاحب سيڪاريو ٿمان. ڏاڍيون طوطليون ڳالهيون ٿا ڪن..“

”سي تہ انگريزيءَ ۾ ڪندا؟ تہ مان ڪهڙي لنڊن جي انگريزي پڙهيل ڏاڏي آهيان، جو مٺا انگريزيءَ ۾ ڳالهائيندا؟ ننهن پٽ تہ سڪيا آهن اسپيني ٻولي، جو دڪان تي ٻہ اهڙي هلي ٿي. ٿوري ٿوري فرينچن جي، ٿوري ٿوري جرمنيءَ جي ٻہ سڪيا آهن، پر مان ڪوڙ چو ڳالهايان، ويچارا منهنجي اڳيان هميشہ سنڌي ۾ ڳالهائين. هڪ ٻہ ڀيرو سو چيومان تہ توهين پاڻ ۾ دڪان تي وچي ڪهڙي ٻہ ٻوليءَ ۾ ڳالهايو. هتي تہ مان توهانکي ٻيءَ ٻوليءَ ۾ ڳالهائيندو ٿي ڏسان تہ ٻہ ٿيو ٿي پوان. سنڌيءَ ۾ ڳالهائڻ ٻڌ تہ جڻ گرميءَ ۾ ٿڌي هوا جو جهوٽو لڳو.“

ڪلڻ لڳي ڪشن ماءُ، ”چڱي اتڪل سان سيڪاريو لڳئين..“

”مٺي مٺي، اتڪل ٿي چوين“ هڪڙي ڀيري جو هتي ٻہ ٻئي مان اڪيلو چاڙهي چڏيڪون اجمير وچڻ لاءِ. تہ رستي ۾ هڪ اسٽيشن تي هڪڙي ٻہ ڏي ڪاڪي اچي ٿڌو پاڻي پياريو. چيومانس، ”شل سکيو هجين ٻہ ٻہ ٻا!“ ٻس ڪاڪو وهسي پيو. چوي، ”اڙي اما منهنجي تون سنڌڻ آهين! تڏهن تہ اچ پاڻي پيارڻ جو ٻہ ٿو پچ ملندم.“ پڇيم ”جو ٻہ ٻہ ٻہ ٿو پچ چا لاءِ ملندءِ؟“ تہ ٿو چوي، ”امان هن اسٽيشن تي هميشہ جيٺ ويساک ۾ جڏهن سنڌ ۾ رستي تي ٿڌي پاڻيءَ جا مٽ ڪٽي ٻيهندا هئاسين تڏهن هر سال ڪندو رهيو آهيان پر اج سنڌيءَ ۾ ٻہ اکر ٻڌي آ تہ مٺين پيو سمجهان، جڻ سخت گرميءَ ۾ ڪو ٿڌي هوا جو جهوٽو لڳو اٿم.“

”مٺي واهہ! منهنجي دلدار رام ماءُ. ڀلا ٻڌائينم تہ پوءِ پوٽا پوٽيون سڀ توسان سنڌي ۾ ڳالهائين؟“

”هي تہ ڏس! وري پيئي پڇين؟ پوٽا پوٽيون سنڌي ڳالهائيندا اٿم. من! ڪين جو ڪير جي چمچي چمچي سان چوان: ڪير پيئندم هاٽي تہ وار ڪسندا ماٿهين..“

”ٻس ٻس، تہ چئہ تون هاٽي گهر ۾ ڏاڏي ڪانہ آهين، ماسترياڻي آهين... مونکان تہ جيڪر اهڙو مٿو هٽڻ ڪين پڄي..“

رام ماءُ پلجي ڪٽي ڪشن ماءُ جي گوڏي تي ڏک هٽي چيو، ”اما پنهنجو لڏون

پوري ڪاءِ.“

”اڙي اما تو تہ گوڏي مان نڪاءِ ڪيڪي ڇڏيو. ڏس ڪيئن پيئي سور ۾ لڇان..“

”ڪشن ماءُ توکي ڇا ٿيو؟ اصل ايوٽي ٿي پيئي آهين. اٿي پنڌبنڌ ڪر. ڏنم ڪين مونکي ڏسي اٿي پاڪرہ ڪانہ پلئي سگهينءَ. منڊي ٿي ويني آهين. وڃين آميريڪا تہ گونگي ٿيو پوين. عمر ۾ تون مونکانہ چار سال ننڍي هوندينءَ.“

”ها ها، سڀ ياد اٿم.“

ہہ ٿي ٺهڪ ڏيئي توکي پنڌ تہ ڪراچي وڃان تہ ڇئج! پسي ڪوڏيءَ جي نڪا پرواہ توکي نڪا مونکيہ چار ڊاڪٽر پيٿي، هوميوپٿي، ملٽوپٿي، چقمق، گهر جون ستيون ڦڪيون ڪري، توکي ساٽ وني نہ گهمايان تہ ڇئج.“

”هان! مونکي گهمڪيندينءَ تو جهڙي جان جگر سان گهمڻ جهڙي ٿيس تہ تو وٽان اسپين مانہ چڪر هٽي ونديس. پر اهي پاڪر مهل چميون ڏيڻ ڇا جون سکيملئي آهين؟“

”اتي اسپين ۾ اهو رواج آهي. زالون مردہ ملئين ملنہيوہڌ توکي تہ خبر آهي منهنجو سڄو راڄ اسپين ۾ آهي. پر ولڪتين ۾ هر ڪنهن ڪي آهي شونق انديا لهڻ جو. هن سال پٽن چيو: ”اما توکي انديا گهمڻ جو شونق ڪونہ ٿو ٿئي؟“ چيم، ”پٽ چو نہ اٿم. ليڪن اٿم رڳي هڪڙي دل - گهري ساهيڙي سا تہ اٿم بمبئيءَ ۾..بس منهنجو چوڻ ۽ پٽ هيتري ۾ سڄوبندوبست ڪري ٽڪيٽہ گهرلئي ورتي.“

ڪشن ماءُ چيو، ”منهنجن پٽن ڪي تہ ڪيي رڳي منهنجي شيوا. پر مونکي سندنہار وٽندا پلي آهن. پر تيسماري انهن جي وٽيم ڪين. وينيون اٿن آيلٽون ۽ نوڪر..“

”آيلٽون نوڪر تہ مون وٽہ جيترا چئہ اوترلبيهن جيڪر. پر منهنجي سيني ڪي هڪئي سکيا آهي تہ هڪبئي لاءِ من ۾ ايڏو موه جو هڪبئي ڪي خوش ڏسڻ لاءِ وهڻ ولورٽا پون تہ پنتي نہ پئجي. نهرن پٽن پوٽن جي اندر ڏسندينءَ هڪڙي اهڙي موه جي تار اٿن جو سرڳي گذريو تہ ڏسين ها ڪيئن مونکي منٿ

نہ اڪيلو ڇڏيندا هئا.“

”۽ توسان ڳالهائين سڀ سنڌي ۾؟ مئا ڪانوينٽون جو پڙهيا، سي اجايون وئون...“

”ماٺ ڪر منهنجيءَ بيوقوف ڀيڻ. ڪوئي ٻڌي نہ وٺي!“ ڪانوينٽن جي انگريزي ڏنڌي لاءِ اتن ۾ مون جو چمچي چمچي سان گڏ تڇ ڏينديءَ ٻارن ڪي مادري سنڌي ٻولي سيکاري، سا پلي اجهڪي وڃي؟“

ڪنڌ لوڏي لوڏي ڪشن ماءُ، پنهنجي اندر ۾ ڪيتري دير پيچ گهڙ ڪندي رهي. اوچتو ڪجهہ ياد اچي ويس سوفا جي پاسي گهنٽيءَ جو سئچ دٻايائين تہ نوڪر اچي بيٺو. رام ماءُ کي پڇيائين، ”پلا ڇا پيئندينءَ سوڊا يا لمليٽ...“ چوندي چوندي ڪشن ماءُ ٻوٿ تي وڏو رکي کلڻ لڳي.

رام ماءُ چيو، ”اها گوليءَ واري لمليٽ جيڪا سنڌ ۾ آڱوٺي سان کوليندا هئاسين...“ چوندي چوندي کلڻ ۾ ٺهڪ ڏيڻ لڳي. ڪشن ماءُ چيس ”اصل سنڌ وارا ٻڌلٻڌا ٺهڪ ٿيئي اچ تہ سنڌ ۾ سنڌيءَ جي سڪ واسي ڇڏيو اٿيئي.“

ٻه ساٿ

سندر جي ماءُ کي خبر پيئي ته اڄ سندس ننهن جو ٽي ويءَ تي نرتيه پروگرام آهي. سو سويلئي اچي، پاڙي واريءَ جهامن ماءُ جي گهر پروگرام ڏسڻ ويئي.

جهامن جو پروگرام ڏٺو ته سندر ماءُ کي پنيانڀنهي ڪلهن کان جهلي چيائين، ”امي ! تنهنجو سندر ته ڀاڳن وارو آهي.“

”ايٻس ڪر هاڻي“... جهامن ماءُ پٽ کي جهڻڪيو، ”مان ته ماريا ههڙيءَ نچڻيءَ سان توکي ڪڏهن نه پرڻايان.“

سندر ماءُ جو منهن لهي ويو. ٽي ويءَ تي جيترو وقت نرتيه جو پروگرام هلندو هليو اوترو وقت ته ڪيس ننهن لاءِ ڪا شڪايت ڪانه هئي. پر جهامن ماءُ جو اعلان، ته مان جيڪر نچڻي ننهن نه وٺان، تنهن سندر ماءُ جو موڊ خراب ڪري ڇڏيو. واپس گهر ۾ اچي ته ننهن جو ناچ ڏٺي اکين اڳيان ڦريس. جهامن ماءُ جا اکر ٻه مغز ۾ ٽپي وڃيس.

سندر رات جو دير سان گهر ۾ آيو. ماءُ ڪاڏي جي ٿالهي پٽ جي اڳيان رکي، پاڻ مور جهور ٿي وڃي ڪرسي تي ويٺي.

سندر چيو سياڻي ٿي وي وارو ٿي وي ڪٽي ايندءِ.

”آخر ٿهي ويئي... اجايو اڄڀين جي درن تي ڏکا ڪڪڙا پيا.“

سندر چيو، ”ڪڪين جو ڪونه ٿي؟“

”گرهه ڀيسيم ته ڪان نه!“

سندر ته چرڪ ڀري مٿي ڏٺو، ”چو ڪجهه ٿيو آهي ڇا؟“

”اڄ ٽي ويءَ تي ڏسي آيس تنهنجي نيلم نچڻي. مان ڪونه انهيءَ سان شادي ڪرڻ ڏيندي سانءِ.“

”تبيءَ ڪنهن سان ته مان شادي ڪرڻ وارو ئي ناهيان.“

”ته ناچ چڻڪيس.“

”اما! چا پيئي چوين؟ ڪيڏا خرچ ڪري ته هن ڪڙيءَ تي پهتي آهي“ جهڙي اپسرا... تون ته شو جي پوڄارڻ آهين. شو جو تانڊو نرتيه نهڏو اٿيئي؟“

”اهي ٿيا ديوتائون. انهن جي ڳالهه ئي نه ڪر. مان سيني جون ڳالهيون ٻڌندي رهان ته نچڻي ننهن ورتي اٿس!“

”ڪير آهن اهڙا چريا؟ هونديون ڪي مدي خارج زالون. باقي نئين نسل مان ڪير ڪين چوندو ته نرتيه ڪلا خراب چيز آهي. خبر اٿيئي مدراس ۾ هرڪا چوڪري نرتيه سڪندي آهي“.

”ته اسين مدراسي آهيون ڇا؟“

”الائجي ڪهڙا چريا ماڻهو آهن؟ هاڻي اسانجي ڪملا کي راڳ جو هيڏو شوق آهي“ ”مان ڏسج ڪيئن تي اهو ڪاڪڙو مئي پٺي رکانس. اجان ننڍي آهي. ملڪي متيءَ جا ڏينهن ٿين ته ڏسج ڪيئن ٿي نرگهٽ ساڙي رکانس!“

سندر سوچ ۾ پئجي ويو. ڪيس ماءُ جي شڪل ۾ ڪالي ماتا نظرآئي. پر رات جو سمهڻ مهل وري سندر کي اهو نظارو اڳيان ڦرڻ لڳو جڏهن نيلم تي ويءَ تي نرتيه لاءِ وڃي رهي هئي ته پهرين گروءَ کي نمسڪار ڪري اچي سندس اڳيان ٻيني هئي. سندس پاڪ پوتر من اچل ڪلئي هن ديوتا سروپ مورتيءَ کي ويڙهجي وڃڻ چاهيو هو. نيلم هٿ کڻي سندس پيرن تي رکيا ۽ وري اهي آگريون ڏاڍيءَ صداقت سان پنهنجي اکين سان ڇهڻي ڇڏيائين. سندر جي انگ انگ ۾ هڪ سنگيت گونجڻ لڳو. آهه زندگي! سرڳ! سرڳ آهي سچو. سندس لاليءَ لڳل هٿ جهڙا ملايم گلاب جا گل. نيلم سڄي ساري سندر وسترن ۽ منين ۾ سينگاريل پارت ناٽيم جي پهراءُ ۾ سونهن جي ديوي ٿي لڳي. سندس مرڪندڙ چپ ته سندر ڪان وسريائي نٿي.

اوچتو سندر جي ڇاتيءَ تي ڪنهن اچي هٿ هنيا. سندس سپنو سنگيت ٽٽي پيو.

”مان ٻڌائي ٿي ڇڏيانءِ، مونکي اها ننهن گهر ۾ آڻڻي ناهي!“ چوندي چوندي ماءُ گهڙيءَ سندر جي ڇاتيءَ تي ٻه ٻجا ٿي هنيا، گهڙيءَ پنهنجو مٿو ٿي پٽيائين. بلڪل هسٽيريا ۾ اچي ويئي. تڏهن سندر ڪيس پاڪر پائي چيو، ”اما جيئن تون چوندينءَ

ٿين ڪندس. هاڻي شانت ڪري آرام ڪر.“

رات جي سناٽي ۾ اهو واد وواد ٻڌي، ڪملا ٻه اٿي ڪئي پاءُ جي ڪمري ۾. پاءُ جي آخري سٽ ٻڌي چيائين، ”پيئو چويئي وينو ته جيئن چوندين تئين ڪندس.“ ته تون چو ٿي روئين. تون چوندي آهين نه ڇوڪريون ”ڏکي ٿيهه پئسي ويهه“ ته اها ڇڏي ڏيندو نه!؟..“

سندر اڪيون اڪٽي پيڻ کي ڏسڻ لڳو. ”چيائين ڪملا ٻڌ هڪڙي ڳالهه! تون وري نه ڪڏهن اهو پڪلاڳ چئج. تون مميءَ جي دماغ سان نه ڳالهاءِ. سوچ، تون ٻه هڪ ڇوڪري آهين..“

ڪملا سهمجي ماءُ کي پٺي ڪمري ڏي وڃي ويئي.

سندر کي ڏينهن ته ويچارن جي وهڪري ۾ لڙهندو رهيو. ماءُ کي شامل راءِ ڪرڻ لاءِ، وري هڪ پيرو ڪوشش ڪيائين. نيلم، کي هڪ ڏينهن ٻلڪل سادن سودن رواجي ڪپڙن ۾ گهر ۾ وٺي آيو.

ماءُ نيلم سان ڏاڍو ڪڙڪ ورتاءُ ڪيو. چيائينس، ”هي جيڪو ريل چيل نمونو ٿا ڇوڪرا ڇوڪريون هلو، سو سٺو ناهي. منهنجي ڪملا ته جيڪر ڪنهن ڇوڪري جي پٺيان پوي ته جيڪر ڊڙي رکانس. الائي ڪيئن ٿا ملئي اجڪلهه ڇوڪرين تي ايڏو ڀروسو رکن!“

نيلم ٻس مرڪندي رهي. ڪملا ته ان سادي پهراءُ ۾ ٻٻ ٻهڪندڙ نيلم مان، اک ٽئي نه پيئي ڪدي سگهي.

نيلم ويئي ته ماءُ ڪملا کي ڳل ۾ چموٽو پائي چيو، ”ڇوڪري اجا ته ننڍي آهين. سڄو ڏينهن پيئي فلمن جا گانا ڳائين. موچڙو ڪونه ڪنيو ٿمانءِ. ياد رکجانءِ مونکي ڪونه وڻندا آهن اهي نخرا ڇخرا. ڇوريءَ جي همٿ ته ڏس، پرائي ڇوڪري سان گهر ۾ گهري ٿئي آهي! توکي ڌارين ڇوڪرن سان ڳالهائيندو ڏٺو اٿم ته ڏند پٽي رکنديسانءِ.“

ڪملا منهن ڦلهڙو ڪري وڃي ٻالڪنيءَ ۾ ٻيني. ماءُ رڙ ڪئي، ”ڪونهي ضرور ٻالڪنيءَ ۾ ٻيهڻ جو..“

ڪملا اندر اچي ڪتاب کڻي پڙهڻ ويٺي.

وقت، گهڙيون، پل، هفتا، مهنا گذرندو رهيو.

آخر هڪ ڏينهن دوستن جي ساٿ سان، سندر ڪورٽ ۾ شادي ڪري نيلم کي ڪنوار جي سجي ڌڄي روپ ۾ گهر وٺي آيو.

ماءُ رنو رڙيو. "سڪٽي ٻانهن، نه ٿول نه ڍنگ، نه باجو، نه گانو، نه ڍهل، نه دمامو... وڃ ڪري پٽ شادي ڪري آيو آهي."

ماءُ جو ننهن سان اسهڪار هلندو رهيو. نهن نوڪري ۾ ڪندي هئي ڪڏهن ٽي وي پروگرام ۾ ڏيندي هئي، تڏهن سندر سان گڏ دير سان موٽندي هئي. ماءُ جو اسهڪار اهڙو جو ڪملا کي ته ڪڏهن پلڪي ۾ پاءُ پاڇڪيءَ سان گڏ گهمڻ جي موڪل نه ڏيندي هئي.

ڪملا هاڻي ڪاليج پڙهڻ لڳي. سڪيون ساهيڙيون ايندون هيون ته انهن جي ڪل ڪل ۾ چوڪرن بابت يا چوڪرين بابت چرچا مسخريون ڪيس ڪين وٽندا هئا. گهر ۾ فقط ماءُ جي ساهيڙيءَ جو پٽ تلجو ڪڏهن ڪتاب يا نوٽس جي سلسلي ۾ ايندو هو.

ڪملا چيو، "مان ساهيڙيءَ کي ڪتاب موٽائي ٿي اچان." پر ڪملا جي ويندي ئي ماءُ ٻالڪنيءَ ۾ وڃي ڏٺي ته سندس اوسان خطا ٿي ويا. هي ڇا هو؟ تلجو ۾ الائي ڪٿي لڪو بيٺو هو. ڪملا کي ڏسي نڪري نروار ٿيو ۽ ٻئي ڳالهائيندا اڳتي وڌي ويا.

ٽئين ڏينهن مهل جڏهن واڇمئن ڏاڪڻ جي ٻاري ويو، تڏهن هيٺان ڏاڪڻ مان ئي ڪملا پڇيو، "نيلو ممي ڪٿي آهي ستسنگ مان؟"

نيلم چيو، "اڄ ممي ستسنگ ۾ نه ويئي آهي." جيئن ئي ماءُ ڪان ڊڄندي، ڪملا متي ڪئي، تيئن ئي موچڙن جو وسڪارو شروع ٿي ويو مٿانس.

ماءُ رات جو پٽ کي ٻڌائيندي چيو "قتل چوري آئي، قتليءَ نه منهنجو گهر!"

سندر وڪڙن وانگر پيٽ ڏي نهارڻ لڳو. ڪملا ڳوڙهن سان پريل نيڻ جهڪائي

چڙيا. چيائين ”مون... ڪجھ نہ.. ڪجھ نہ..“

سڏڪا ڀرڻ لڳي ڪملا.. سندر ايساهيءَ ۾ هو تہ آخر ڪهڙو ڪلور ٿيو آهي؟

”ڪجھ نہ ڪجھ نہ جي سگهي! وري جي توکي تلجي سان گڏ ڏٺو اٿم تہ پير ڀڃي ڦٽي رکندي ساڻ. منڊي ٽنڊي ڪري وهاريندي سانءِ... مٿان ڀيو ڪجھ سمجهو اٿيئي..“

سندر سامت جو ساهہ کنيو. ”اڙي تلجي سان گڏ ويئي هئي؟ تلجو تہ سٺو ڇوڪرو آهي. تنهنجي ستسنگياڻيءَ جو تہ پٽ آهي.“

جڻ باهہ جي ڀرندڙ ٻنديءَ مٿان گاسليٽ هارجڻ سان ڀپيڪ ڏني ماءُ سندر کي. بس، ڪن پڪڙي سندر اٽ ويهہ ڪرڻ شروع ڪري ڇڏي. هاڻي ڪملا هئي جا ڪل نہ روڪي سگهي. ڪملا جي ڳلن تي ڳوڙها هئا جي صبح جي ماڪ جيان چمڪڻ لڳا.

تڏهن ماءُ ٿڪ ٿيئي ڪلندڙ ۽ اٽ ويهہ ڪندڙ سندر کي ڀڀجا ڦهڪائي ڪڍيا.... پر سندر ڏاهو نڪتو. ماءُ کر پاڪر پڪي وجي پلنگ تي وهاريائين...

ستسنگياڻين سان گڏجي سندر جي ماءُ ٿورا ڏينهن شرڊيءَ مان رهي ملٽي. جڏهن ماءُ گهر ۾ گهڙي تڏهن سندس حيرت جي حد ئي نہ رهي، جو ڏٺائين تہ نراڻ پاڇائي پاڻ ۾ ڪير ڪنڌ تي وينيون آهن. ڏيءَ کي پاسيرو وٺي زور زور سان ايڏو جهٽڪيائين جو نيلم پنهنجي نراڻ سان ڳالهائڻ بہ گناهہ سمجهڻ لڳي. نيلم هٿ ڪٽي جوڙيا.

گهر ۾ سناٽو ڇانئجي ويو. اڇانڪئي ماءُ ڏٺو ڪملا روز سنيري سهي ڪونہ ڪوبهانو ڪري ٻاهر نڪري ٿي وڃي. مٿان ٻالڪنيءَ مان جاچ رکڻ سان معلوم ٿيس تہ تلجو بہ اڪثر ان ٽائيم تي ئي ٻاهر نڪري ٿو وڃي. هڪ ڏينهن رات جي وقت سندر جي ماءُ اڇي اوچنگارن ۾ ڇنڪي، سندر هڪوبڪو ٿي ويو. ماءُ چيو، ”هاڻي يا تہ تنهنجي جوءِ هن گهر ۾ رهندي يا مان.“

سندر سمجهي نہ سگهيو تہ آخر نيلم اهڙو ڪهڙو گناهہ ڪيو هو. ماءُ کان انجو سبب پڇيائين تہ انهيءَ ٻئي هٿ پنهنجن گوڏن تي هٽي چيو، ”مونکي تہ شڪ ٿو پوي

تنهنجي جوءِ جي اهڙي چايا پيئي آهي منهنجي ڌيءَ مٿان جو هوءَ بہ هاڻي ”تلجو“ٿي ٿي چئي اچي روئڻ ۾ چنڪي.

سندر چيو، ”تون اهو چو نہ ٿي ڏسين تہ ڪملا وڏي ٿي آهي ۽ گهر ۾ نيلم سان ڳالهائڻ کان بہ منع اٿس تہ هوءَ بہ ڪي هنڌ پيار ۽ ونڊر ٿي ڳولهي. تون جلدي ڪيس پنهنجي دلپسند ڇوڪري سان پرڻائي ڇڏ. ”ماءُ چيو، ”پر پهرين جوءِ ڪي گهر مان ڪڍ.“

سندر آخر بڙبڙي چيو، ”نيڪ آهي جوءِ اڪيلي تہ هن گهر مان ڪانہ نڪرندي، ضرور مونکي بہ نڪرڻو پوندو.“

ماءُ بہ ٻئي ٻہ ٻہ جا ڪڍي پنهنجي مٿي تي هنيا ۽ چيو، ”ڪني ڇوريءَ جي لاءِ ماءُ ڪي ڇڏيندين؟ جنهن ڪي اجا نياڻي ڪرڻ جو بار ڪلهن تي پيو آهي!“

سندر چيو، ”تون ئي تہ لاچار ٿي ڪرين نہ.“

هفتو گذري ويو. ماءُ پٽ، سس، ننهن ڪنهنکي بہ هڪ ٻئي سان ڳالهائڻ جي همت ڪانہ پئي ٿي.

ڪملا کي راڳ ڳائڻ کان منع ڪئي ويئي هئي.بالڪنيءَ وٽ بيهڻ تي بہ بندش هئي. سڄو گهر ڪنهن عجيب گهٽ ٻوساٽ ۾ گهٽجي رهيو هو.

هڪ رات آڌيءَ جو ماءُ اٿي رڙيون ڪندي پٽ جي ڪمري ۾ گهڙي ٿي. ايساهيءَ ۾ پٽ کي ٻانهن کان پڪڙي پنهنجي ڪمري ۾ وٺي آئي.

سندر ڏٺو ڪملا تڏي تي بہ سڌ پيئي هئي. سندس وات مان گجي پئي نڪتي.

ميز تي مس ڪپڙيءَ هيٺان رکيل هڪ پنو پئي اڏاڻو. سندر مس ڪپڙي هٽائي پنو ڪڍي پڙهيو، لکيل هو:

”ممي! هيءَ گهٽ ٻوساٽ سني نٿي ٿئي. ٻاجهيءَ سان نہ ڳالهاءِ. هڪ ئي گهر ۾ بہ گهر آهن...

”راڳ نہ ڳاءِ بالڪنيءَ ۾ نہ بيهہ. ساهيڙين سان نہ ڪل. تلجي سان نہ ڳالهاءِ... تون چوندي آهين ڇوڪريون ٽڪي ٽيهہ پئسي ويهہ. سو تلجي ڪي تہ ڪوئي نقصان ڪين پوندو.. ملي ويندس ڪا مهانگي ڇوڪري. پر مون لاءِ... ڇوڪرا تہ ٽڪي

ٿيھہ ڀؤسي ويھہ ڪونہ پيا وڪامن! ڪيترو دک آھي. ڪيترو دکہ آھي... ممي چوندي آھينہبي چيوڀار مئو پلو.. مانڀبي چئي ٿيس... مري وڃان تہ خوش ٿج..“

طلاق کان طلاق تائين

”ڏنو ڏنو !ھي چا ھي چا ھي“ چوندي گرڏاريءَ اچي ڏنوءِ کي چوٽيءَ کان جهلي، هٿ جي اشاري طرف سندس منهن ڦيرايو.

ڏنوءَ چيو، ”چڏ نہ مڻا، چوٽي چو ٿو پٽين؟“

”مان چوان ٿو رتنيءَ ۽ شون کي تو ماڙي تي چو موڪليو آهي؟“

”رتنيءَ چيو مونکي شون سان اڪيلائي ۾ ڪجهہ ڳالهائڻو آهي.“

”پر ڪڏهن اپسرا توکي چوي، مونکي هڪ پوت سان ڳالهائڻو آهي تہ تون چا ماڙي کولي ڏيندينءَ؟“

”سمجهين ٿو، اول چا وينو ڳالهائين؟“

”پهرين تو سمجهو آهي تہ تو چا ڪيو آهي؟ شون سان دوستي تنهنجي آهي نہ؟“

”جي مونسان سندس سچي دوستي هئي تہ پوءِ قبول چو ڪيائن تہ مان رتنيءَ سان ڳالهائيندس؟“

”تنهنجو مطلب آهي تہ نو وڪنسيبوردِ لنڪڪي قري ها؟“

”چڏ مونکي گرڏاري، مان اڳيئي خفي ويني آهيان.“

”گهر کيبڀاهہ لڳڪي، هاڻي خفي آهين! ڏن آهين، ماتا ڏن آهين.“

”مارينديسانءِ مڻا، وري جي مونکي ماتا چيو اٿيئي تہ ناهي ناهي ٿيھہ پادر هٽندي سانءِ تنهنجي نوڙهہ تي.“

”ڏنو، تو ميٺ ڪٺورو پاتو، پر فينسٽڪي چا چيز ٿيندي آهي، انجو پتو ڪونہ

پيءُ.“

ڏنوءَ پنهنجا وار پٽي چيو، ”مُئا هان وٽ پاڻ کي ماريان؟ ڪهڙي فينسٽڪي منهنجي هلندي؟ جڏهن شون ڇهَي چڪو آهي ته تنهنجي عمر مونکان چار سال وڏي آهي ته ڇا انڪانپوءِ ڪيس ڀڌي رکي سگهان ٿي؟“

”اڙي انهيءَ ٿوپڻ کي ڀڏ نه ڀڏ هوءَ ڀخمل ۾ ويڙهي رکڻ جهڙي گڏي چو ٿي مٿس نڇاور ڪرين؟“

”وچ چريا، گڏيءَ پاٽيهي اڇي گڏ وڳولهيو آهي ته مان ڇا ٿي ڪري سگهان؟“

”گڏو نه، ٿوپڻ ڇهَ ڳوليو اٿس.“

”تون حد آهين گرذاري، مونکي چوين ٿو ٿوپڻ کي هٿن مان ڇو ٿي وڃايان ۽ رتنيءَ لاءِ شون توکي ٿوپڻ ٿو لڳي.“

”اڙي ڏنو چري! رتني رتني آهي رتني ڏنو ناهي.“

”ها پڪي رتني تولاءِ گڏي آهي ۽ ڏنو هڪڙي ٿوپٽي آهي چو جو پيڻ اٿيئي نه.“

”اڙي ڀلا توکي ڪيئن سمجهايان....“

هفتي کن ڪانپوءِ گرذاريءَ ڏنو رتنيءَ سندس پيڻ ڏنوءَ جي گود ۾ منهن وجهو ويني روئي. ان مهل ته اتي ڪين ترسيو پر ڪاليج مان موٽيو ته سڌو ويو ڏنوءَ جي ڪمري ۾، ”چي، ڀڏاءِ اڄ رتنيءَ رنو چو پئي؟“

ڏنوءَ اکيون ڦاڙي چيو، ”هي ته عجيب مهاڀارت آهي ڀلا! اڄا ڪو شنڪ ڀ ڪونه وڃيو آهي ته لڙتڪي شروع ٿي ويئي آهي.“

”مطلب؟“

”شون چويس ٿو: اسين شادي ڪنداسين سول مئريج، يعني شادي جنهن ۾ پاڻ منجهه نه نهي سگهن تي طلاق ڀ ڏيئي سگهون.“

”ها، اها ته سني ڳالهه آهي؟“

”چريو آهين گرذاري! سوچ ته سهين، هيءَ گڏي آهي ڪهڙي گهر جي ڀلڪل جهوني زماني جي ڇوڪري.“

”ڇا پئي چوين ڏنو! جيڪا ڇوڪري پاڻ پنهنجو مڙس ڳولهڻ نڪتي آهي؟..“

”اڙيبابا تون ڪجھ ڪين سمجھندين. ڇوڪري مڙس ڳولڻ ڪانہ نڪتي آهي، شون جو ڪوئي ليڪ پڙهيو اٿس، جنهن ۾ شون لکيو هو تہ ٺئين زماني جي ڇوڪرن کي گهرجي ڇوڪرين کي پاڻ جهڙو سمجهن ۽ اسرڻ تي جهوني زماني جي مردن وانگربندشون نہ وجهن..“

”اڙي انهيءَ ڪري هيءَ گوري هلي آهي شونجي جي دواري؟... پر مونکي تہ عجب ٿو لڳي تہ هنبخمل جي گڏي کي کهڙو اسرڻ جو وجھ ڪپي؟“

”اڙيبابا هن کي آهي ڳڪڻ جو شونق...“

”اڇا اڇا پر هن شون جي مڙهيءَ ۾ ڳڪٽو تہ نہ، جهولٽو سو پوندس...“

”گرڌاري تون شل ڪنهن لاءِ ڌڪار ڌارڻ نہ شروع ڪرينبس انجي هر ڳالھ جي ڪل اٿلڪيندين. شون کي توئي گهٽين ۾ ڳڪيندو ڏنو آهي.“

”ڇڏ ڏنو، انکي تون ڇا ڳڪڻ ٿي سمجهين؟ اهو ڦاٽڻ ڇئہ، واڪا ڪرڻ ڇئہ، نعرا هڻڻ ڇئہ. مهرباني ڪري انکي ڳڪڻ جو شرف نہ ڏي...“

”ڇگو ڇگو توننبسلڪين چوندين. هڪڙ مزيدار ڳالھبڌايانءِ؟“

”هون.“

”رتنيءَ کي جڏهنبڌايم تہ شون گهٽينبازارين ۾ڀهي ڳڪيندو آهي تہ چوڻ لڳي تمام سٺي ڳالھ آهي، تانسين اگر غريببستيءَ ۾ وڃي سر سينگار رچڪئي تہ تانسين جي شاهاڻي دل کي سارا هڻ ڪانسواءِ رهي ڪونہ سگهبو.“

”تنهنجو مطلب، پاڻي انهيءَ ڪڙي تڪين چڙهي چڪو آهي!“

”توکي ڇيم جو رتنيءَ آهيئي اهڙي سياءَ جي جو رڳو ثوابئي ثواب ڏسڻ ۾ ايندو اٿس عيب ڏسڻ جي شايد قوتئي ڪين اٿس...“

گرڌاريءَ دل ۾ سوچيو يا تہ رتني سچ پچبلڪلئيبيوقوف آهي يا ڏنو حسد وچان ڪيس اهو لقب ڏنو آهي. ڪيس رتنيءَ جي اڄ واري هلت سان پهرين ڳالھ وڌيڪ نهڪندي نظرئي نہ تہ سول مئريج تہ عورت لاءِ آزاديءَ جو پروانو آهي، اها ڳالھ نہ سمجهي سگهڻ واري ڇوڪري واقعيبيوقوف هوندي...“

”خير ڇگوئي ٿيو.“ چئي گرڌاري هٿ چنبي اٿي ڪڙو ٿيو.

”چگو وري چا ٿيو... هوءَ ڪلهه ڪان وٺيءِ بس روئيءِ ئي روئي پيئي ٿي: جيئن مڃيءَ کي ڪنڌي اٿڪي پوندي آهي ڳچيءَ ۾ ٻڌي آهي منهنجي حالت. جنهنڪي هڪ پيرو من ۾ پنهجو مڃي ٿو ويهجي انڪان طلاق ملڻ جو ڪيئن سوچي سگهبو..“

”ڇري آهي تنهن ساهيڙي ڇري. ههڙي مڇليءَ کي شون ته چا دنيا جو هرڪو چوڪرو پسند ڪندو.“

ٻيئي ڏينهن تي جڏهن هيڏيون هيڏيون سڄيل اکيون ڪٽي رتني ڏنو وٽ ملٽي تڏهن ڏنوءَ يڪدم ياءُ واري ڳالهه ٻولهه ويهي ٻڌايس. گرڏاريءَ جي پچاڙيءَ جي سٽ ته، ”ههڙي ڇوڪريءَ کي شون ته چا هرڪو چوڪرو پسند ڪندو.“

رتني کي اها ڏاڍي آٿت واري لڳي پر وريءَ ٻه چيئڪين: ”ڏنو ديدي تون شون کي مڃاءِ ته مونسان طلاق واري شادي..“ ٻس اچي سڏڪن ۾ ڇٽڪي.

ڪئين سال گذري ويا شون ۽ رتني جي شاديءَ کي... ڏنو ٻه ان وچ ۾ هڪ ولايت واري ملڪ سان شادي ڪري ٻاهر هلي ويئي.

هڪ ڏينهن، ڏنو ڏاڍي شان مان سان هڪ وڏي ناٽڪ گهر ۾ ناٽڪ ڪارن کي انعام ڏيئي رهي هئي، جو سندس نظر وڃي هڪ وڏيءَ عمر جي وڏوا تي پيئي. هوءَ انهيءَ ناٽڪ جي ٻيريڪٽر هئي. ڏنوءَ کان ڇرڪ نڪري ويو چيئڪين، ”رتني تون؟....“

رتني اکيون مٿي ڪنيون ۽ ڏنوءَ کي گلي ۾ ٻانهن ڪٽي ورايئڪين. ۽ ڏنو جڏهن انعام وراهي واندي ٿي تڏهن سڏي گرين روم ڏي هلي ويئي.

”اڙي رتني!..“

رتنيءَ هاٽي ٻنهي ٻانهن سان سڪيءَ کي ياڪر پاتو.

”چا ٿيو شون کي؟ ڪيئن گذاري ويو ايترو جلد؟“ ڏنو رتني جي ڪن وٽ پٽڪيو.

رتنيءَ فقط ڪنڌ سان نه نه ڪئي، سندس اکيون پرجي آيون.

ٻيئي ڏينهن ڏنو، پنهنجي شاندار هوٽل ۾ هن ناٽڪ جي ٻيريڪٽرياڻيءَ کي

دعوت ڏني.

رتني هوٽل ۾ ملئي ته سندس ويس بلڪل ئي بدليل هو. کلڪيندي پيئندي ڏٺو، رتنيءَ کان ڪيئين سوال پڇندي ويئي.

شون جي موٽ بدران سندس زنده هجڻ جي خبر ٻڌي ڏٺو جا ڏند چپن سان لڳي ويا، ”ته ڇا لاءِ تو ڪيو آهي وڏوا جو ويس؟“

”بس...“ اکين ۾ ڇلڪندڙ آنسون ڪلي رهيا هئا يا روئي رهيا هئا، چوڻ ڏاڍو ڏکيو هو.

”شون کي مان وٽيس ئي ڪين. منهنجي ڪلهه ڳالهه سڻي نه لڳس. منهنجي ڳئن ڪلا تي ٻ بندش وجهي ڇڏيائين.“

”پر ساري زندگي ته ڪوئي ڳئن ڪلا ڪونه ويهي ڏيکيندو؟“

رتنيءَ جون اکيون ڏٺو جي منهن تي هيون، ڏٺوءَ کي لڳو انهن اکين اندر هڪ سرءُ جي رت وارو طوفان ڪڙو آهي. جنهن ۾ زندگي جا سڪل ڪک پن، اڏي... نه... رڙهي رهيا آهن.

”سمجهيم تو شون سان شاديءَ ئي انڪري ڪئي هئي جو هن جو ليک پڙهيو هوءِ ته هو توکي پنهنجي ڪلا جو وڪاس ڪرڻ ڏيندو.“

”مگر ڪوئي سندس سنگت ۾ رهي پنهنجو وڪاس ڪري سگهي ٿو، انهيءَ ويچار جي گهمنڊ کيس سٽئي ڇڏيو. جيڪي ٻه ڳئن ديا جا ڪلاونت منهنجي سنگت ۾ ايندا هئا، انهن لاءِ کيس شڪ ٿيندو هو ته هو مونکي ڏاڍو چاهين ٿا...“

”پر رتني! تون آهين ئي چاهڻ جهڙي. هيڏيءَ عمر ۾ به تنهنجي ڪاڏيءَ جي ڪڏ ۽ ڪلڻ مهل ڳلن ۾ ڪڏڙيون ڏاڍيون وڻن پيئون.“

”شون جي پالنا اهڙي ٿيل هئي جو هنجي ڪڏهن منهنجي سونهن تي ته نظر ڪانه ويئي پر ٻين جي نظر تي به ساڙ ٿي ڪاڻئين.“

”مگر رتني اهي ننڍيون وڏيون ڳالهيون ته هر ناريءَ جي زندگيءَ ۾ پيئون اچن، ان جي ڪري تون شون کان ڌار رهين ۽ وڌوا جو ويس ڪرين مونکي ته ڳالهه ڏاڍي ڏک ڏيندڙ ٿي لڳي. منهنجي گهوٽ لکين رپيا ڇڏيا آهن مون لاءِ پر سندس

سرگواس ٿيڻ کانپوءِ ڪيتري اڪيلي ٿي پيئي آهيان توکي سمجهائي نٿي سگهان.“

”اڙي ديدي!“ رتني اکين ۾ آنسون ڀري ڏنو جا آنسو اگهڻ شروع ڪيا.

”ڇا منهنجي اڪيلائي مونکي تنهنجي اڪيلائيءَ جو احساس نه ڪرائي سگهندي هوندي؟“

ٻنهيءِ ٻانهن کان رتنيءَ کي جهلي ڏنوءَ اوچنگار ڏيئي چيو. ”پوءِ ڇو ڇڏي ملئي آهين شون کي؟“

”اوهه! ڪاش ڪوئي مونکي سمجهي سگهي. منهنجي ملائم طبعيت، منهنجو سيني سان قربائتو وهنوار، ڀيد ڀاو کان پري من جو آنند، سڀ هن لاءِ ڪندابڻجي پيا. مت مائٽ منهنجي همدرد سياءَ ڪري ويجهو اچڻ لڳا ته شون کان سٺو نه ويو.“

”سمجهه ۾ئي نٿو اچي اهڙي خيالات ڪيئن اچي ويئي شون وٽ؟ منهنجو پاءُ... منهنجو گرڌاري ته شروع کان هن شاديءَ جي خلاف هو. هن نيڪئي پرکيو هو. توهان لاءِ چوندو هو اتر ۾ ڏکڻ ٻه ڪڏهن مليا آهن... مان چوندي هئس سچو پيار ۾ پتي پڳتي آهي ڪنهن ڇوڪري جي اندر، ته شو پاروتيءَ وانگر ميل ڪائي رهندا...“

”مگر گرڌاري هاڻي ڪٿي آهي؟“

”گرڌاري؟“ ڳوڙها اگهي ڏنو مٿي آڱر کنئين، سرڳ ۾ آهي. گرڌاريءَ کي زال اهڙي روڊ مليس جو ڪائڻ، پيئڻ ۽ جيئڻ حرام ڪري ڇڏيائينس. ڏاڍي وڏي ۽ ڇڙواڳ خاندان جي ڇوڪري هئي، سڄو ڏينهن سگريٽ لاهي سگريٽ چاڙهي، هتان قرض هتان قرضٻ ٻاهر جون ٽرپون هٽي، خوب فارين جا مال وني ايندي هئي، پر گرڌاري خود ليئرپورٽ تي سمگلرن مٿان نظر رکڻ جي عهدي تي هو ۽ خود سندس زال هڪ ڏينهن پڪڙجي پيئي. گرڌاريءِ بي عزتي سهاري نه سگهيو ان مهلئي وجي ليئر پورٽ جيءِ بلڊنگ مان ٽپو ڏيئي آپگهات ڪري ڇڏيائين...“

”اوهه...“ ساهه پڪڙيءِ ٻڌندڙ رتني جي زبان مان نڪري ويو. ”ڪاش طلاق

ٿيئي چڏي ها اهڙيءَ زال کي!"

"طلاق؟" ڪلي چيو ڏنو. "تونئي هئيئن نہ رتني! جنهن ڪنهن ڏينهن منهنجي گود ۾ منهن وجهي اچي رنو هو تہ شون کي سمجھائيس تہ "سول مئريج" نہ ، "هندو شادي ڪري مونسان. مونکي طلاق جي نالي کانبہ نفرت آهي."

اڄ رتنيءَ جو ڪنڌ هيٺ هو. آهستي چيائين. "آپگهات کانبچڻ لاءِ مونبہ طلاق وٺي ڇڏيو آهي..."

ولر کان وچڙيل

ٻٻلا چيو، ”اسانکي هاڻيءَ ٻمبئي هلڻو پوندو.“ مون ذرا سهميل آواز ۾ پڇيو، ”تہ مان وجهان ٻئگ ۾ ڪپڙا؟“

وجئہ جي نظر غلم تي هئي پر اندرينءَ اک اڳيان شايد ڪوٻيوئي نظارو ڏسي رهيو هو.

مون چيو، ”ٻلا جن توهانکي چيو فون ڪري پهرين فلائيٽ ۾ ٽي سيٽون بک ڪرايو ٻمبئيءَ لاءِ!“

وجئہ وريہ انهن ڪوڙين اکين سان ڏسندي چيو، ”هان“ مان وري پنهنجي ڪمري جو پردو هٽائي هال ۾ آيس تہ ڏٺم ٻڍو نوڪر اجا تائين آدم قد ٽي وي پاسي ٺئينءَ اڪيون ڦاڙيو ٻيٺو هو. جئن پنج منٽ اڳ ڏٺو هومانس. جڏهن سهرم ٻمبئيءَ کان فون تي ٻري خبر ٻڌي، ڏاڍي صبر سان اسانکي چيو هو، ”سرلا وجئہ! ٻڌو تہ ... مينوءَ کي نوڪر ممبئيءَ کي خون ڪري وڌو آهي.“

”چو – ڪيئن .... چا لاءِ.... مونٻاڪاريندي گهٽيءَ سوال پڇيا سهرم کان... مگر هئي رت مڙي آيل ٻلا جي منهن تي ماٺ ۾ مٽان هئي وجئہ جي گهٽ!! مان تہ اندرئي اندر لڇي رهي هئس . چا ڪريان؟ ڪيڏانهن وڃان؟ مينوءَ کي مون خبر ناهي، ڪيڏو پيار ڪيو هو ٻس شادي ڪري آيس تہ اهوئي تہ هڪبولتو پکي هئي گهر ۾! ڪهڙا آهن هيٻئي پيءُ پٽ؟ مونکي وڏيک ڪجهہ ٻڌائيئين چو ڪين ٿا؟ هوئنٻہ هن گهر ۾ ٽي وي، ٽيپ يا چمچن ڪانٽن ۾ پليٽن ڪوپن ڪانسواءِ ڪو ٻہ آواز ڪونٻڌڻ ۾ ايندو آهي، اوچتو نوڪر وٺي رڙ ڪئي، ”اڙي مينوءَ کي مون هٿن سان پاليو هو... مينوءَ کي ڪو ڪونہ ماري سگهندو.“

هاڻي وجئہ ۾ٻہ سرت ٺئي، پيءُ کان پڇيائين، ”مينوءَ کي واقعي ٺنگر خون ڪيو آهي؟ هو تہ مينوءَ کانٻہ سالہ ننڍو هوندو، 19 سالن جو مس هوندو.“

ٻٻلا جن جي اکين ۾ پاڻي اچي ويو. ڳاڙهين وڏين اکين ۾ پاڻي اچڻ سان شعلي پڙکو ڪاڏو، ”شنکر فون تيٻڌايم تہ پاڻ دوست سان هيٺ لٿو هو ۾ آيا

پاڄيون وٺڻ ويئي هئي..“

مونکان رڙ نڪري ويئي، ”آيا کي پاڄي وٺڻ لاءِ ڪنهن چيو؟ ”مون ته ڪيس چئي ڇڏيو هو ته مينوءَ کي هڪ پل به اڪيلو نه ڇڏج. پاڄيون ته هميشه ٿنگم آڻيندو آهي!“

ليڪن هن سوال جو جواب ته ٻنهي جن وٽ هوئي ڪين. پگهر جون ٻوندون ٽپڪڻ لڳيون ٻنهي جن جي منهن ۽ ڳچيءَ مٿان. مون ٽيڪسي ڪٽي سندس هٿ ۾ ڏنو ليئر ڪنڊيشن تيز ڪري ڇڏيم. پاسيرو وڃڻ کي چيم. ”توهين ته هن وقت پنهنجا هوش سالم رکو ٻنهي جن جي حالت ته ڏسو وينا..“

”هئو“ وڃڻ جي اندر مان آواز ٽڪين ٻڌڻ ۾ آيو جڻ ڪوئي اونهي غفا اندران ٻوليندو هجي. هئو. ”سنڌ مان لڏڻ وقت ٻنهي جن هن طرح ئي جڙ پٿر ٿي ويا هئا.“

هاڻي وڃڻ اتي ڪڙو ٿيو. فون تي ڪئيءَ مان جهاز جون ٽي سيٽون بک ڪرائي ورتئين. باقي ايڪي ڪلاڪ هئا, اسين ڪلاڪ کن ۾ ئي مسقط جي هوٽل اڏي تي پهچي وياسين.

ٻمبئيءَ پهتاسين ته اجا ميڙ هئي. گهر جي چوڌاري پوليس بيٺل هئي. هڪ آفيسر وڌي اچي ٻنهي جن سان ڳالهايو. ”نندي نوڪر مينوءَ کي خون ڪرڻ کانپوءِ پاڻ کي به ماري ڇڏڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. پهرين پيچڻ جي ڪئي اتس جو ٻالڪنيءَ جي دروازي تي سندس رت وارن هٿن جا داغ آهن. پوءِ ڪاٺسد پي پاڻ کي اسٽورروم ۾ بند ڪري ڇڏيو هئائين.“

”پوليس ڪيس بيهوشيءَ جي حالت ۾ اسپتال ڪٽي ويئي آهي. مينو ديديءَ جو پوسٽ مارٽم ڪرائڻو آهي..“ آفيسر وڌيڪ ڪجهه چئي نه سگهيو.

ٻنهي جن چپ چاپ آفيسر سان گڏ هلڻ لڳا. مٿان ٻالڪنيءَ مان ڪيتريون ئي اکيون اسانکي هيٺ ڏسي رهيون هيون. آيا تڪڙو تڪڙو هيٺ اچي منهنجي هٿ مان ٻئگ ورتي ۽ ٻنهي جن جي پيرن وٽ ويهي، اچي ڦاٽي، ”منهنجي منڙي مينو... منهنجي مينو..“

پوئين صبح جو نناڪڙي سمي ۾ سڄي بلڊنگ جون سڀ ٻالڪنيون, هاڻي

اکيون ئي اکيون ٻڌجي ويئون. هاٿي ڪجهه ڳالهائڻ لاءِ هلڻ لڳيون جن مان سنڌي ۽ سنڌي ڇوڪري لفظ ئي سمجهه ۾ اچي ٿي سگهيا. اسين وڏيڪ اتي ويهي نه سگهياسين. ڪانسٽيبل سوڏا لفٽ ۾ مٿي هليا آياسين. شنڪر پٽ تي پيءُ کي ڇنڊڙي رڙي پيو. پيءُ ڪٽي ڪيس پاڪر پاتو. وڃڻ ويل پاءُ کي صبر ڪرڻ لاءِ پنهنجون اکيون رومال سان ڍڪي ڪيس چيلهه ۾ ٻانهن وجهي ويهي رهيو.

ڪن ڪانپوءِ "ڇو ڇڏي ويا اسان پاءُ پيڻ کي اڪيلو پاپي!" چوندو شنڪر منهنجي پيرن ۾ ڪري پيو.

"هاءِ هاءِ... مونکي ڪهڙي خبر. شنڪر مونکي ڪهڙي خبر ته هيڏو وڏو ٿي ويندو..."

پاڻ کي منهن ۾ ڏک هٽي مان ته روئي پيس. "ڇو ويس هلي اڙي! مينو! ڇو ويس مان..."

وڃڻ کي ٻانهن کان جهلي چيم. "تو ته مونکي ڏاڍو چيو ته. نه هل... اڙي مان ڇو ويس انڊيا مان... ڇو ڇڏيم مينوءَ کي اڪيلو.... هاٿي ڪنهنکي ويهي ڪري سڏيندس!"

وڏي شاهي هال ۾ هن روح راڙي کي وڏو پڙاڏو ملي ويو. مينوءَ جون ساهيڙيون ۽ شنڪر جا دوست، اسانجي ڪن ملڻن سميت هال جي ڪنڊ ۾ مٽي ڏجهي رهيا هئا.

"نه ماڻيڪين نه ڇوڙيڪين" ڪندي پڪي اچي ملبا جن جي اکيان متو پٽڻ لڳي.

ڪانسٽيبل مينوءَ جي ڪوٺي جو در کوليو. وڃڻ کان ڪيڪ نڪري ويئي. مان ته جنسي پاڳل ٿي ويس. مگر ملباجن ٻنا اکين ڇنيڻ جي ڊريسنگ ٽيبل اڳيان ڊرڪيل مينوءَ جي پاسيريءَ ۾ ڪتل ڪپ کي ملڪين ڏسي رهيو هو، جڻ هنجون سڀ حسرتون ٻي جان ٻڌجي ويئون هيون.

مينوءَ جلبئي هٿ لڙڪي پنهنجي پاسيريءَ مان وهيل خون جي تلاءُ ۾ وجي پيا هئا.

"هاءِ هاءِ ڪيئن ويهي ڪنو اٿس ههڙي ڪنول گل کي مٽي پاپيءَ؟" چوندي

پڦي اڇي‌ٻلبلا کي پاڪر پاتو‌ٻلبلا ڪان اوچنگار نڪري ويئي. سڄي هال ۾ٻئي گونگو ڳاريو. خود مينوءَ جي ڪونيءَ جو در جهلي‌ٻيٺل پوليس آفيسر جي اکين ۾‌ٻه ڳوڙها پرجي آيا. هن در‌ٻند ڪري ڇڏيو.

مينوءَ جي اگني سنسڪار کي ٽي ڏينهن گذري چڪا هئا. مان ۽ وجئه وري وري پاڻڪي ڦٽڪارڻ تي لڳاسين ته ”جو ڇڏي وياسين شنڪر ۽ مينوءَ کي انديا ۾.“ پڦيءَ چيو، ”ڏوهه توهانجو ڪونهي. 21، 22 سال عمر تڪين‌ٻار ٻيا پڙهن. اسانجي زماني ۾ انهيءَ عمر ۾‌ٻه ٽي‌ٻار‌ٻه جمي ويندا هئا.“ٻلبلاجن پنج‌ٽئي آڱريون نرڙ تي رکي چيو، ”نصيب نه ته ڇا اڇا سٺيو هوم هن ڇوڪريءَ لاءِ. اهڙي ذام ڏوم سان شادي ڪرڪيندس، سنڌ جا دهلاري ۽ شرنڪي گهرڪيندس جو ماءُ جي لکڻي نه پوندي. پڦيءَ چيو، ”دولت! مان جيڪر ڇوان سچ منيان نه لڳئي. گهر ۾ جوان ڌيءَ هجي ته نوڪر نه رکڻ کپندو هوءِ..“

ٻلبلاجن ڏاڍي‌ٻي وسيءَ سان چيو، ”ليڪن هيترو ننڍڙو ته لڳو پئي. چار سال اڳ جڏهن نوڪري ۾ رکيومانس!“

”پر عمر ته سترهان ارڙهان سال هئس نه؟ وري پنهنجي گهر ۾ آهي گوشت، ڪباب سو مئو ڪڪئي پي مڇي مڙس ٿي پيو هو هيتري ۾.“

رات جو وجئه اڇي ڳالهه ڪئي ته نوڪر کي ٽن ڏينهن کانپوءِ اسپتال ۾ هوش آيو ۽ وٺي ڇڙهيون هٽي ڦٽڪڻ لڳو. ڊاڪٽر کيس چيو ته جيڪو زهر پيتو هو. سو تمام گهٽي وقت جو رکيل هو انڪري توتي گهٽو اثر نه ٿيو. هاٽي اسان تنهنجو سچو زهر ڪڍي ڇڏيو آهي هاڻي تون خطري کان‌ٻاهر آهين‌ٻس اسپتال کي مٽي تي ڪٽي ڏنڪئين، ”مونکي ڇوبچايو. مونکي مرڻ ڏيو ها.“

پڦيءَ چيو، ”سچي ته ڳالهه ٿو مئو ڇوي ههڙي خونيءَ کي‌ٻچڪڻ مان ڪهڙو فئدو....“

وجئه چيو، ”فئدو؟ هن پاجيءَ کي ته جڏهن ڦاسيءَ جي تختي تي لٽڪندو ڏسندس تڏهن وڃي مونکي شانتي ملندي.“ شنڪر جون ته منيون پيڙجي ويئون ۽ اکين ۾ رت مڙي آيس. ان مهل اهو نوڪر سامهون هجيس ها ته شايد نونشن سان مئي پورو ڪري رکيس ها...

مگر ٻاجن هي سڀ ٻڌڻ مهل بلڪل اڏول وينا رهيا، وڃڻ چوندو آهي ته "سنڌ ڇڏڻ ڪانپوءِ ٻاجن جي من جو ڪو حصو بلڪل ماٺ ۾ اچي ويو آهي. جيستائين ماءُ جيئري هئي تيستائين ته اولاد ۾ پيءُ جي وچ ۾ ٿورو گهڻو ڳالهائڻ جي پلٽ ڏل هئي پر انهيءَ جي گذاري وڃڻ ڪانپوءِ ته ٻاجن بلڪل ڳاڻ ڳڻيا لفظ ڳالهائڻ لڳا هئا. ٻئين ته شنڪر مينوءَ ۾ وڃڻ ٻه گهر ۾ گهٽ ڳالهائيندا آهن. هر ست ڪانپوءِ فل اسٽاپ ڏيندا آهن پر پنهنجي دوستن دڙن سان خوب ڳالهيون ڪندا آهن . " ها هڪڙي پڦيءَ ئي آهي جنهن سان ڪلي دل سان چرچا ڀوڳ پيا ڪندا آهن."

"هڪ ڀيري پڦيءَ چين ته سڄو ڏينهن ته انگريزيءَ ۾ ٿلهڪو لنڊن ڇو نه ٿا وڃي رهو؟ سنڌ ته مجبوريءَ ڇڏيسين. توهان ته سنڌي ٺيٺ ڇڏي ڏنو آهي. اٿو ڪو شاهه جو ڏوهيڙو ڪا سچل جي ڪافي ياد ڪو ساميءَ جو سلوڪ مکه تي؟"

ڪلي ڪلي شنڪر چيو، "ته پوءِ دادي سمجهي وڃو نه ته اسين ٻمبئيءَ کي لنڊن ٻڻائڻ وارا آهيون!"

پڦي غصي ٿي ويئي چيائين، "ماريا ڪي چريا ٿيا آهيو ڇا؟ لنڊن ڇا لاءِ هتي ٺاهيندا؟ ڇو سنڌ ٺاهينداسين. ٻابا ڏاڏا توهان جا سنڌ ۾ هئا نه؟ ته سنڌ ٺاهيندا نه هتي؟ لنڊن ڇو ٺاهيندا؟"

مون چيو، "دادي! هر ڳالهه ۾ ٻين جو نقل ڪندا رهيا ته اهڙا سنڌي نڪي لنڊن ٺاهيندا نڪي سنڌ. اهي ته ترشنڪو ٿيا آسمان ۽ ڌرتيءَ جي وچ ۾ لٽڪيل پيا هوندا."

پڦيءَ ڏاڍي ڏک مان چيو، "هنس پنهنجي چال وساري ته ڪانوءَ جهڙو ملهه ڪونه رهندس."

وڃڻ تنهن تي پڦيءَ کي ڪڙڪايو، "يلا اها هنس واري چال ڪهڙي آهي تنهنجي؟"

"ڪٿ ڇو پيا ڪريو مونکي" پڦيءَ چيو، "جڻ توهان کي خبر ئي ڪانهي ته اڄ لنڊن آميريڪا جون ڪئسيٽون پيون پيا سنڌيءَ جو جاپ جپين، هتي توهانجي گهر ۾ ئي سڄو ڏينهن انگريزيءَ جي ٺاٺا ٻاٻاءِ پيئي پوي. وري ٿي ويءَ تي فلمون ڪهڙيون ٿا هلايو... مون پريءَ پيريءَ کي ٻه ڏسي لڄ پيئي اچي..."

پڦيءَ جي هن ڳالهہ تي سڀ ٺهڪ ڏيئي کليا هئاسين. مگر اڄ جڏهن ڪنجهي جهڙي ڪل واري مينو نہ رهي آهي تہ مونکي اهي يادگيريون تيزاب وانگر پيئون ساڙين. 19 سالن جي نوڪريءَ اسانجي گهر ۾ الاجي ڪهڙيون ڪهڙيون فلمون ڏٺيون هونديون. وڃڻ جي ڳالهہ تہ، نوڪر اچا جيئرو هو منهنجي دل تانئي نٿي لٿي.

رات جو ڪيڏي دير تائين مونکي ننڊ ئي نہ پيئي ملئي، اٿي اچي بالڪنيءَ ۾ ويٺيس. گهر جا اٺئي ڪمرا اڄ سنسان پيا هئا. اڳي تہ هن مهل تائين هن گهر ۾ ڏينهن هوندو هو. اٺئي ڪمرا جهاڳن ۽ بلبن جي روشنيءَ سان، دوستن ۽ ساهيڙين جي ناچ ٽاپ ۽ انگريزي ڌنن سان پيا وڄندا هئا، اچا تہ بلباجن پر وارو هڪ بيوس فليٽ خريد ڪرڻ لاءِ رقم ادا ڪري ڇڏي هئي... پاڙي وارا اسانکي ڀاڳيشالي سمجهندا هئا... مگر مينوءَ جي خون ٿي وڃڻ تي تہ ڪاري چادر وچڪجي ويئي هئي هر چيز مٿان. پاڙي وارا هاڻي اسان لاءِ ڇا سوچيندا هوندا، سو تہ خدا ڄاڻي، ليڪن مٿن ملئڻن تہ حد ڪري ڇڏي هئي. جيترا هئا مک اوتريون ڳالهيون هيون. ورِي پڦيءَ جيباڪار سيني ڀڏي هئي جنهن رڙيون ڪري ڇاتي پٽي پٽي پئي چيو، "منهنجي ڪونجڙيءَ موت قبوليو پر عزت نہ وڃايائين" هن قسم جون ڳالهيون ڳٽي ڳٽي مان ڏاڍي بيزار ٿي پيئي هئس بالڪنيءَ ۾ بيٺي مونکي تارن پريو آسمان اوتروئي پري ٿي لڳو جيترا هي تيرهن ماڙ هيٺ ڌرتي تي. اوچتو ڪوئي پکي ڇهہ ڇهہ ڪندو آڪاس ڏي اڏامي ويو.

هيڏيءَ رات گذريي مينوءَ وانگر هيءَ ولر ڪان وچڙيل پکيءَ جي اڏام! اف هيءُ منهنجو وياڪل من! ڪهڙي آڪاس تي ڳولي پنهنجي ڪونجڙيءَ کي....